

Тепла О. М. (Київ, Україна)

Формування міжкультурної комунікації у процесі навчання іноземних студентів української мови

Аналізуються питання формування міжкультурної комунікації у процесі навчання іноземних студентів української мови.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, мовна особистість, мовна картина світу.

Анализируются вопросы формирования межкультурной коммуникации в процессе обучения иностранных студентов украинского языка.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, языковая личность, языковая картина мира.

The questions of development of intercultural communication in the process of training of foreign students of Ukrainian are analysed.

Key words: intercultural communication, linguistic personality, linguistic picture of the world.

Радикальні зміни в житті сучасного суспільства, ступінь його розвитку, процеси глобалізації й інтеграції, постійне розширення сфер міжнародного, міжнаціонального спілкування засвідчують, що подальший розвиток людства можливий лише в умовах діалогу представників різних національно-культурних і релігійних співтовариств, здатних зрозуміти і прийняти іншу культуру як рівноцінну рідній культурі. В цих умовах освіта іноземців розглядається як засіб безпечного і комфортного існування в новому соціумі, а метою навчання стає формування міжкультурної комунікації студентів. У зв'язку з цим актуальними є дослідження, які орієнтовані на пошук шляхів підвищення ефективності вивчення світу і культури народу, що говорить тією або іншою мовою; на подолання культурного бар'єру.

У контексті нашого дослідження особливу значущість становлять праці вітчизняних і зарубіжних психологів і психолінгвістів: Л.С. Виготського, П.Я. Гальперіна, Дж. Міллера, С.Л. Рубінштейна, К. Юнга, що відображають різні психологічні питання управління комунікативно-пізнавальною діяльністю, без вирішення яких неможливе просування в пошуку ефективної педагогічної моделі навчання, спрямованого на формування міжкультурної комунікації в іноземних студентів.

Мета статті – розглянути механізм формування міжкультурної комунікації у процесі навчання іноземних студентів української мови.

Комунікація може характеризуватися залежно від того, який тип комунікативної компетенції задіяний в комунікативній ситуації. Для соціальної комунікації – це схеми і сценарії поведінки у відповідних буденних ситуаціях; для професійної комунікації – це сфера знань, пов'язаних з професійною діяльністю на робочому місці. На відміну від вказаних видів комунікації, міжособистісна комунікація ґрунтується на індивідуальному досвіді і можлива лише за умови спільності учасників спілкування. Виходячи з цього, можна говорити і про різні функціональні

сфери міжкультурної комунікації: міжособистісна, соціальна, публічна, міжгрупова, професійна, масова комунікація і комунікація в середині малих груп.

Вивчення міжкультурної комунікації передбачає взаємозв'язок з такими явищами і поняттями, як принципи комунікації; основні функції культури; вплив культури на сприйняття і комунікацію в її різних сферах і видах; параметри для опису впливу культури на людську діяльність.

Педагогічна проблема підготовки іноземних студентів до сприйняття ними іншого соціокультурного середовища, а також навчання міжкультурного спілкування містить ряд складних аспектів: формування культури спілкування в іншому для них соціокультурному і мовному середовищі; психологічні особливості пізнавальної комунікативної діяльності іноземних студентів в природному мовному середовищі; виховання культури міжнаціонального спілкування у групі, на факультеті, у ВНЗ, тобто в іншому соціокультурному середовищі; формування навиків і умінь ведення «діалогу культур»; формування і розвиток теоретичної і практичної готовності до міжкультурної комунікації.

Міжкультурну комунікацію можна визначити як комплексно-мовний взаємозв'язок і взаємовідношення, в процесі яких люди, що належать до різних національних спільнот, обмінюються досвідом, духовними цінностями, думками. Культура такого спілкування залежить від загального рівня мовців, від їх умінь дотримувати загальнолюдських етичних норм.

Організаційний процес формування міжкультурної комунікації включає: визначення загальної мети і конкретних завдань; ознайомлення студентів в процесі навчання мови із системою наукових знань про права і свободи людини і народів, про нації і їх стосунки, про раси й інші культури; розвиток позитивного досвіду культури спілкування тощо. Проблема ускладнюється тим, що в даному випадку іноземні студенти стикаються із складною системою міжкультурного спілкування: студенти і багатонаціональний світ, студентське міжнаціональне середовище. Міжкультурна комунікація виступає як форма реалізації міжнаціональних стосунків на особистому рівні, що ускладнює процес формування культури спілкування.

Міжкультурну комунікацію варто розглядати як поліфункціональне явище, що включає, по-перше, знання норм, принципів комунікативної поведінки в іншому соціокультурному середовищі, вміння переводити їх у площину міжкультурних відносин; по-друге, формування специфічних якостей; здатності до емпатії, самооцінки (З.Г. Гасанов, Т.З. Петрова). Високий рівень міжкультурної комунікації передбачає оволодіння своїми емоціями, виявлення уваги до інших людей. Стосунки в процесі міжкультурної комунікації передбачають високий розвиток етнополітичного мислення, відчуттів, потреб, толерантне ставлення до іншої культури, до національних звичаїв, традицій. Показниками міжкультурної компетенції є також знання історії і культури народів, різноманітні зв'язки один з одним, уміння вести діалог культур, дискутувати, оцінювати явища з гуманістичних позицій, відстоювати і пропагувати свої переконання.

Формування мовної особистості в процесі навчання міжкультурної комунікації спрямоване на стабілізацію внутрішнього становища в студентському колективі, (соціальна функція); збагачення людей духовною культурою, спонування їх до духовної співпраці (освітня функція); формування соціально-етичних якостей, що полегшують міжкультурну згоду в суспільстві (психологічна функція).

Подолання мовного бар'єру недостатньо для забезпечення ефективності спілкування між представниками різних культур, для цього потрібно здолати бар'єр культурний. У дослідженні І.Ю. Марковіної розглядаються національно-специфічні компоненти культури, тобто якраз те, що становить проблеми у міжкультурній комунікації [1].

До компонентів культури, що мають національно-специфічне забарвлення, належать такі: а) традиції (або стійкі елементи культури); б) побутова культура, тісно пов'язана з традиціями в) повсякденна поведінка (звички представників деякої культури, усталені в деякому соціумі норми спілкування); г) „національні картини світу“, що відображають специфіку сприйняття навколишнього світу, національні особливості мислення представників тієї або іншої культури; д) художня культура, що відображає культурні традиції того або іншого етносу.

За словами Е. Сепіра, кожна культурна система і кожен одиничний чинник суспільної поведінки явно або приховано стосується комунікації [3, 46] Отже, йдеться про необхідність глибшого цілісного вивчення світу носіїв мови, їх етнографічної культури, способу життя, національного характеру, менталітету, тому що реальне вживання слів в мові значною мірою визначається знанням соціального і культурного життя носіїв мови.

Тому одним із провідних завдань у навчанні іноземних студентів української мови має стати пояснення ментальних відмінностей у мовних картинах світу. Мовна картина світу містить базові уявлення певного етносу про морально-етичні норми, естетичні ідеали, варіанти поведінки у різних ситуаціях тощо.

Повністю погоджуємося з думкою О. Леонтєва, який вважає одним із провідних завдань викладача-філолога поступову мінімізацію шкоди від соціально-психологічних відмінностей [2, 5].

Яскравим матеріалом, що засвідчує своєрідність мовної картини світу українців, є безеквівалентна лексика, зокрема той її пласт, який прийнято називати словами-реаліями (назви на означення національно-культурних понять): *вишиванка, рушник, писанка, бандура, коломийка, гопак, булава, тризуб, вареники, галушки, калганівка*.

Для визначення національно-мовної картини світу об'єктом зіставлення може бути емоційна лексика. Якщо порівняти українську мову зі спорідненими слов'янськими мовами, то вона рельєфно вирізняється багатством емоційно-оцінних засобів, особливо для утворення зменшено-пестливих форм іменників, прикметників, прислівників, навіть дієслів (*козаченьки, яворонько, вербиченька, соколенько, місяченько, мандрівочка, коханячко, криниченька, вірненько, їсточки, титоньки, спатуні* та ін.). Такі форми є безеквівалентними і засвідчують ліризм, сентиментальність українського етносу порівняно з іншими народами, про що в минулому столітті заявив український філософ-антрополог Памфіл Юркевич.

Визначальними етнопсихологічними особливостями українців є передусім доброта, сердечність, простота, щирість і ніжність. На мовному рівні це виявляється в тому, що:

1) стрижневим словом багатьох висловів українського мовленнєвого етикету є слова з коренем *добр-* *здоров-*: *добрідень, добривечір, добрий ранок, добридосвіток, на все добре, добродію; здоров був, здорові були, доброго здоров'я, дай Боже здоров'я, здрастуй(-те)* та ін.;

2) наявна велика кількість слів-звертань із пестливими суфіксами: *голубонько,*

соколику, матінко, матусю, таточку, дідусю, бабусю, бабуню, бабуцю, сестричко, братику та ін.; у багатьох етикетних висловах виступає слово із коренем ласк-: *будь ласка (будьте ласкаві), ласкаво проишу, з ласки вашої* та ін.;

3) існує багато висловів, які первинною своєю семантикою виражають доброзичливість: *будьте щасливі, Боже помози, дай Боже щастя* та ін.;

4) відсутні інвективи (непрстойні, грубі лайки).

Специфічними особливостями володіє і сам носій національної мови і культури. У міжкультурному спілкуванні необхідно враховувати особливості національного характеру комунікантів, специфіку їх емоційного складу, національно-специфічні особливості мислення.

Вивчення світу носіїв мови спрямоване на те, щоб допомогти зрозуміти особливості мововживання, додаткові значеннєві навантаження, політичні, культурні, історичні реалії, оскільки в основі будь-якої комунікації, тобто в основі мовного спілкування лежить „обопільний код”, взаємне знання реалій, знання предмета комунікації між учасниками спілкування. Ось чому потрібно змінювати підходи до навчання української мови як іноземної та переходити від лише теоретичних знань до практичних тренінгів, курсів, руйнувати хибні культурні стереотипи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Леонтьев А.* Некоторые проблемы обучения русскому языку как иностранному / Алексей Леонтьев. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1970. – 198 с.; 2. *Марковина И.Ю.* Культура и текст. Введение в лакунологию /И.Ю.Марковина, Ю.А. Сорокин. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2008. – 144 с.; 3. *Сепир Э.* Избранные труды по языкознанию и культурологии /Эдвард Сепир. – М.: Издательская группа «Прогресс», 1993. – 655 с.

Теряєв Д.О. (Київ, Україна)

Акустична природа звучання мови перекладів (експериментально-фонетичне дослідження творчості Миколи Лукаша)

За результатами експериментально-фонетичного дослідження акустичної природи перекладів на українську мову встановлено гармонію звучання за критеріями сегментації, золотого перетину.

Ключові слова: експериментально-фонетичне дослідження, акустична природа, поезія, золотий перетин, переклад.

По результатам экспериментально-фонетического исследования акустической природы переводов на украинский язык установлена гармония звучания по критериям сегментации, золотого сечения.

Ключевые слова: экспериментально-фонетическое исследование, акустическая природа, поэзия, золотое сечение, перевод.

The harmony sounding was according to criterion of segmentation, gold section by results of foundation of experimentally-phonetic research of acoustic nature of translations on the Ukrainian language.